

УДК 636(477).002.6:339.9.012.

Кошова Л.М., ст. викладач[©]
Полтавська державна аграрна академія

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ СОТ

Україна належить до десятки найбільших виробників молока та інших видів тваринницької продукції, і при цьому має місце повна невідповідність української продукції світовим стандартам. Відсутність налагодженої системи відстеження вмісту недозволених антибіотиків і контролю стану здоров'я тварин нечіткий розподіл державного контролю якості й безпеки є основними проблемами, які були відзначені під час інспекцій Офісу з продовольства та ветеринарії Європейської Комісії (FVO) у 2008/09рр.

Ключові слова: *якість молока, екологічно чиста продукція, тваринництво.*

Постановка проблеми. Ситуація на зовнішньому та внутрішньому ринках вирізняється не простими, проте обнадійливими характеристиками. Повсюдно зростають попит і ціна на продукти харчування, особливо на екологічно чисту продукцію, котра активними темпами виготовляється в сільськогосподарських підприємствах Полтавської області, і прикладом цього є ПП „Агроекологія”.

Аналіз останніх досліджень. Нові підходи у забезпеченні якості продовольства й молока зокрема висвітлені у працях Л.В.Протасової, О.М. Шпичака, В.М. Пархоменка, О.Д. Костюка, Т.А. Слатвінської, Т.Л. Шкабари та ін. Ролі інституційного підходу в умовах трансформації аграрного сектора свої роботи присвячують Н.М.Котько, М.В.Дубініна, А.Р.Дуб. Глибокий аналіз систем міжгосподарського самоврядування та зарубіжних проявів приватно-державного партнерства в агропромисловому виробництві знаходить своє відображення у публікаціях М.Ф. Кропивка. У колі європейських аграрних економістів вже десятиліття як дискутують на тему приватних ініціатив у забезпеченні якості сирого молока на рівні фермерів. Особливої уваги заслуговують результати наукової школи Університету Гьотінген (Ян Г., Шрамм М., Шпіллер А., Шульце Г., Тойвсен Л.).

Мета статті. Аналіз зарубіжних механізмів контролю якості тваринницької продукції, зокрема молока, у виробничому ланцюзі й можливості їх застосування відповідно до умов українських товаровиробників. З урахуванням європейських інтеграційних намірів України, до аналізу залучені окремі системи менеджменту якості країн-членів Європейського Союзу. У даній статті розглянуто методичні аспекти виходу агропідприємств на світовий ринок та визначено основні напрямки розвитку зовнішньоекономічних зв'язків на аграрних підприємствах за умови відкритої економіки України при проведенні ЗЕД та виконання всіх вимог СОТ.

[©] Кошова Л.М., 2011

Виклад основного матеріалу. Щодо виробництва продукції тваринництва в одному з агропідприємств Полтавського регіону то на початку 2010 року представники двох голландських комерційних компаній відвідали українські молочні ферми в Київській та Полтавській областях з метою експортування сухого молока з України в Голландію. В плани компанії входило знайти молоко високої якості, для цього був простежений ними весь ланцюг виробництва. Представників голландських компаній цікавило на виробництві усе: інгредієнти корму, вміст жиру і білка у молоці, бактеріальна забрудненість, вміст соматичних клітин, використання антибіотиків, проблеми зі здоров'ям тварин і навіть використанням цільного молока чи його заміника для випоювання телят, адже якісне сухе молоко можна отримати тільки із якісної сировини [7].

Таблиця 1

Ефективність впровадження органічної системи землеробства у підвищенні продуктивності тваринництва у ПП „Агроєкологія” Шишацького району Полтавської області*

Роки	Надій молока на корову, кг	Середньо-добовий приріст на відгод., г	Вироблено м'яса на 100 га с/г угідь, ц	Вироблено молока на 100 га с/г угідь, ц	Одержано молока, т	Одержано м'яса, т
1971-1975 рр.	2572,0	450,0	66,0	383,0	-	-
1986-1990 рр.	3770,0	471,0	124,0	740,0	-	-
1991-1995 рр.	4431,0	758,0	145,0	1059,0	-	-
1996-2000 рр.	4286,0	696,8	133,8	957,6	2717,4	362,1
2001-2005 рр.	5090,4	588,8	77,0	780,7	5548,8	558,0
2006-2009 рр.	5285,0	763,8	98,6	1159,0	8720,5	741,9

* Джерело: [4].

Продуктивність тваринництва за період впровадження органічної системи землеробства виросла вдвічі. Та це тільки кількісний бік справи, – не менш важливий і якісний. На екологічно безпечних кормах отримується екологічно безпечна продукція тваринництва. Впровадження ґрунтозахисної біологічної системи землеробства має суттєвий вплив на розвиток тваринницької галузі [13].

Досліджуване підприємство зосередило свої ресурси і сили на вирощування великої рогатої худоби, що призвело до підвищення показника виробництва продукції та надоїв молока, а головне до збільшення прибутку [4]. Відносно догляду за тваринами, то щодобовий приріст худоби становить 900-950 грамів. Попит на яловичину підприємства є стабільним, а ціни задовольняють як

виробників, так і споживачів. В господарстві для реалізації переважно відбираються тварин вагою 520-530 кілограмів. Останнім часом підприємство виконує і спеціальні замовлення на продаж переробним підприємствам за стимулюючими цінами. Бичків вагою 470-480 кг постачають для виробництва елітних ковбас і різних м'ясних делікатесів [11].

Таблиця 2

**Виробництво і реалізація продукції тваринництва у ПП „Агроекологія”
Шишацького району Полтавської області, 2007 – 2009 рр.**

Вид продукції	2007 р.			2009 р.			Вироблено продукції 2009 р. у % до 2007 р.	Дохід 2009 р. у % до 2007 р.
	Середньорічне поголів'я, голів	Вироблено продукції, ц	Дохід (виручка від реалізації), тис.грн.	Середньорічне поголів'я, голів	Вироблено продукції, ц	Дохід (виручка від реалізації), тис.грн.		
ВРХ	2533	6897	3751	2918	7633	6861	110,7	182,9
Свині	495	509	267	411	377	420	74,1	157,3
Вівці	15	7	1	47	-	-	-	-
Молоко	1502	82281	13612	1837	105361	19867	128,1	145,9

Дане агропідприємство не змогло виконати планове завдання, тому що жоден трудовий колектив не зміг справитися з виконанням планових завдань з виробництва молока за місяць. Зрозуміло, спеціалісти та керівники структурних підрозділів можуть пояснити це вкрай несприятливими погодними умовами, що утруднили роботу тваринників, додали зайвих клопотів з доставки кормів та підтримання належного мікроклімату в тваринницьких приміщеннях.

Таблиця 3

**Виробництво тваринницької продукції колективами ферм
ПП „Агроекологія” Шишацького району Полтавської області
на протязі місяця**

Одержано молока фактично за місяць, тонн					
МТФ № 1	МТФ № 2	МТФ № 3	МТФ № 4	МТФ № 5	По підприємству
156	206	-	191	251	844
Планове завдання, тонн					
205	314	-	203	265	887
Вироблено м'яса ВРХ за місяць, ц					
177	163	127	133	198	797

Якби вищою була трудова та технологічна дисципліна, кращою – організація виробничих процесів, думається, завдання були б виконані, адже резерви для збільшення виробництва молока були й надалі залишаються. Про

них неодноразово говорилося керівниками на виробничих нарадах центрі управління підприємства і безпосередньо в трудових колективах. Тож важливо привести їх у дію [13].

Таблиця 4

**Рейтинг у галузі тваринництва за 2009 рік по підприємствам
Шишацького району Полтавської області***

№ п/ п	Назва агроформувань	Щільн. поголов'я на 100 га с/г угідь		Вироблено на 100 га с/г угідь				Надій на фуражну корову		валове виробництво продукції на 100 га с/г угідь		Місце
		ВРХ		Молока		М'яса		кг	місце	тис.грн	місце	
		гол	місце	ц	місце	ц	місце					
1	ПП „Агроекологія”	93	2	1452	2	136	1	4563	1	243,58	2	2
2	ТОВ „Вікторія- Агроекспо”	46	4	713	4	36	5	3534	5	97,91	4	4
3	СТОВ „Воскобійники”	112	1	1801	1	115	2	4332	2	267,58	1	1
4	ТОВ „АФ ім. Довженка”	31	6	610	5	27	6	4084	3	81,70	6	6
5	ПСП „Нива”	85	3	1095	3	75	3	3635	4	175,53	3	3
6	ЗАТ „Федунка”	45	5	578	6	45	4	3352	6	90,27	5	5
По району		52	х	878	х	53	х	4123	х	119,20	х	х

* Джерело: [13].

Не всі можливості використали протягом місяця і доглядачі молодняку та відгодівельних груп для підвищення середньодобових приростів ваги великої рогатої худоби. Наразі вироблено по підприємству близько 80 т м'яса. Галузь тваринництва паралельно діє з галуззю рослинництва, що забезпечує обов'язкові умови для оригінальної моделі органічного землеробства [1]. Тваринництво, крім основної продукції – молока і м'яса, дає значну кількість органіки. Наявність чималої частини угідь під травами, кормовими культурами стабілізує також склад і структуру ґрунту.

Переважно за рахунок галузі тваринництва господарство отримує чистий прибуток. Молоко підприємства реалізується вищим гатунком, виробляється в 5 доїльних залах. Таким чином, завдяки існуванню комп'ютерного банку даних у господарстві, є можливість мати швидку і точну інформацію про кожну ферму, а головне про кожну одиницю поголів'я худоби, в результаті контролювання виробничих процесів і аналізу їх. Враховуючи ці явища, підприємство стає на один рівень з лідером м'ясо-молочного виробництва Європи.

Важливу роль для високих продуктивних показників має також традиційний медогляд худоби. На жаль, ні за які корми тварину не змусиш розповісти про її симптоми і самопочуття. Тож для такої нелегкої роботи є спеціальні зоотехнічні та ветеринарні служби, що ретельно контролюють стан худоби, слідкують за вмістом вітамінів і протеїнів в кормах, роблять профілактичні заходи від таких хвороб як лейкоз, бруцельоз та інших.

Щодо продукції тваринництва, то за окремими видами цієї продукції існує загроза витіснення українських виробників з українського ринку, так як світові ціни значно нижчі за внутрішні, при цьому залежно від виду продукції різниця становить від 10 до 90% [5].

Отже саме у тваринництві доцільно найбільш широко використовувати всі можливі заходи державної підтримки, сконцентрувати увагу держави на застосуванні заходів зеленої скриньки, які могли б суттєво вплинути на показники галузі. Але результати не варто очікувати вже наступного дня [2].

Особливо знаючи те, що підписавши угоду з СОТ, слід більш уважно ставитися, розглядати і виконувати ті зобов'язання які є найбільш актуальнішими при проведенні зовнішньоторгових операцій аграрною продукцією, особливо акцентувати увагу слід на виконанні якісних показників за світовими стандартами. Хоч якість є важливою ринковою характеристикою товару, але остаточне рішення щодо його придбання приймає споживач. Тому якісним можна вважати такий товар, який задовольняє очікування споживача і має доступну для нього ціну. Для врегулювання процесу перевірки системи Міжнародною організацією зі стандартизації (ISO) було затверджено серію міжнародних стандартів МС ISO 900. В Україні, як і в багатьох інших країнах, ці стандарти піднесено до рангу національних. Їх використовують для оцінювання системи управління якістю під час укладання контрактів між підприємствами. Вимоги держави до системи управління якістю встановлено стандартом ДСТУ ISO 9001-2001. Вони є загальними і поширюються на всі організації та сектори економіки [14].

В Україні, за даними Національної академії аграрних наук, реалізується лише 48 % генетичного потенціалу тварин. Головною причиною такого стану є низький рівень годівлі комбікормами, по державі він складає лише 20 %. Собівартість тваринницької продукції дуже висока і буде зростати так як зерно дорожчає. Виробники м'ясної продукції зауважують, що державі слід міняти стандарти оцінки тварин. Оцінювати треба не вагу, а вихід м'яса. Лише за такого підходу Український товаровиробник зможе забезпечити не лише потреби внутрішнього ринку, а й конкурувати на зовнішньому [5].

Відміна державної фінансової підтримки галузі тваринництва призвела до збільшення імпорту м'яса. В Україну на лютий 2010/2011 маркетинговий рік всі магазини і ринки завалені м'ясними виробами, а по імпорту продовжують надходити низькі сорти сировини і роблять експансію українського ринку. В Україні проходить нестабільність цін на живих свиней [5]. Вони формуються в умовах надмірного імпорту свинини за демпінговими цінами та контрабандного ввезення м'ясних продуктів.

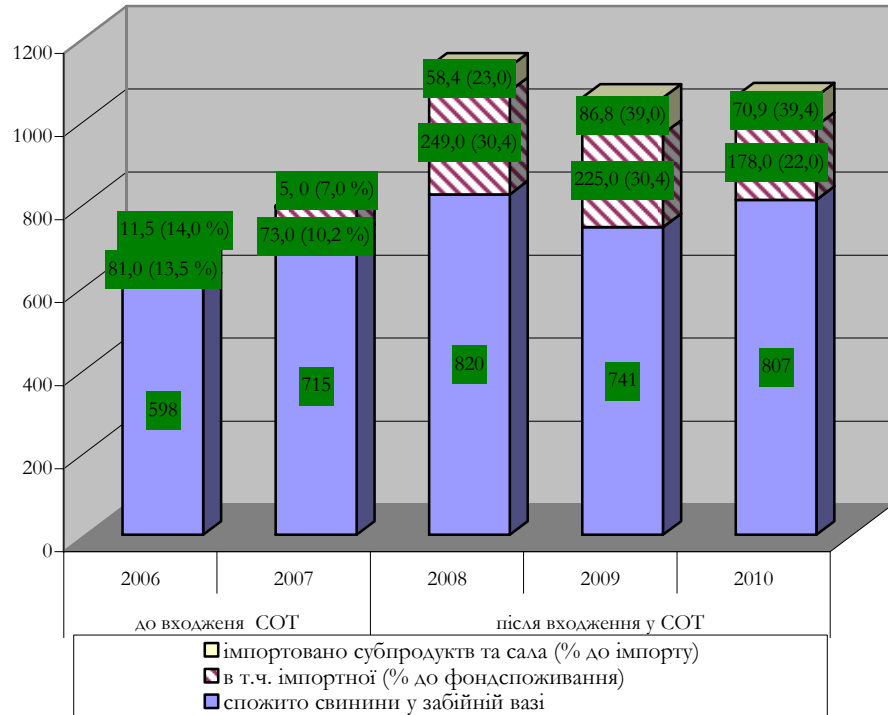

Рис. 1. Питова вага імпорту у фонді споживання свинини в Україні (тис. т.)*

* Джерело: [5].

За даними інституту НААН України, після входження в СОТ офіційний імпорт свинини невиправдано збільшився, (рис. 1) особливо низьких сортів. Проблематикою є те що Українська м'ясна промисловість переробляє відходи м'ясопереробних підприємств інших країн, а вітчизняна якісна сировина не має збуту. [5]

Весь спектр експортної продукції по Україні різноманітний, при цьому кожен регіон країни проводить самостійно зовнішньоторгові операції, котрі після вступу в СОТ вимагають дотримання певних обов'язків підписаної угоди. Не стала винятком і Полтавська область. Так, за 2005 рр. – 2008 рр. зовнішня торгівля товарами в Полтавському регіоні була наступною (табл. 5).

Найбільш кардинальним рішенням було б постачання малих модулів переробної промисловості (млинів, крупорушок, маслоробок, м'ясних і молочних цехів) прямо в господарства, щоб вони могли постачати екологічно безпечну продукцію безпосередньо в торгову мережу. Ще більш радикальним рішенням було б створення в Північно-Полтавському, екологічно безпечному від забруднення радіонуклідами та важкими металами регіоні, асоціації господарств із виробництва екологічно безпечної продукції для дитячого і дієтичного харчування. Проте для цього необхідне бажання переходу інших господарств

цього регіону на екологічно безпечні технології біологічного землеробства з повною відмовою від застосування пестицидів, що б мало позитивні наслідки як в галузі рослинництва, так і тваринництва.

Таблиця 5

Зовнішня торгівля сільськогосподарською та харчовою продукцією в Полтавському регіоні в середньому за 2005 р. – 2008 р., тис. дол. США)*

Вид продукції	Експорт		Імпорт	
	усього	частка загальном у обсязі, %	усього	частка у загальному обсязі, відсотків
живі тварини, продукти тваринного походження	5041,5	2,0	21860,1	17,5
продукти рослинного походження	79117,2	31,1	5490,7	4,4
жири та олії тваринного або рослинного походження	9058,7	3,6	X	X
готові харчові продукти	160787,3	63,3	97527,7	78,1
Разом	254004,7	100,0	124878,5	100,0

* Джерело: [10].

У практиці розвинених країн Заходу екологічно безпечна продукція закупається за цінами в 2-3 рази вищими, ніж звичайна. Для ведення органічного землеробства в вищевказаному регіоні екологічно безпечна продукція повинна купуватися за ціною, мінімум удвічі вищою, ніж звичайна. Тоді й інші господарства підуть на ризик, який уже пододало приватне підприємство „Агроекологія” Шишацького району Полтавської області [11].

ПП „Агроекологія” акцентує свою увагу на науково-виробничій діяльності, яка спрямована на захист землі від водної, вітрової ерозії, забруднення отрутомікатами, іншими шкідливими речовинами. Продукція, що вирощується на ґрунтах господарства, є безпечною для дитячого і дієтичного харчування.

Досліджуване господарство має сертифікат ТОВ „Органік стандарт”, який засвідчує, що вищевказаний виробник був проінспектований і сертифікований відповідно до Українських стандартів органічного сільськогосподарського виробництва та маркування сільськогосподарської продукції та продуктів харчування „БІОЛан”. Розвиток галузей потребує підвищення продуктивності шляхом заміни трудомісткої технології капіталомісткою, скороченням обсягів виробництва, досягнутого екстенсивним

шляхом та збільшення його за рахунок інтенсифікації виробництва. Це забезпечить конкурентоспроможність продукції галузі на внутрішньому та міжнародному ринку [8].

Інформація про ціни, конкурентів, можливі канали збуту, вимоги щодо якості та кількості продукції, транспортування є найважливішими факторами. Маркетинг продукції, її просування, пошук та розвиток нових, ефективніших каналів збуту продукції є найбільш критичним важелем прибутковості сільськогосподарських товаровиробників. При цьому виробники мають використовувати прогресивні технології та передовий досвід (як вітчизняний, так і закордонний) для того, щоб отримати найкращу продукцію, стабільні канали збуту і, як результат, найвищий прибуток. Володіючи інформацією на ринку продукції, можна: 1) підвищити середню ціну реалізації: отримати перевагу над покупцем у переговорах завдяки знанню цін та тенденцій на товари в різних регіонах України (ціни); 2) підвищити середню ціну реалізації: мати можливість знайти альтернативні канали збуту продукції (за винятком ситуацій, коли фермер має контакт на вирощування), відкрити нові ринки та знайти нових покупців (прайс-листи); 3) збільшити прибутковість, підібравши більш продуктивні сорти з більш привабливими термінами дозрівання (ціни, технологічну інформацію); 4) отримати більший прибуток, плануючи виробництво саме тих видів продукції, які будуть користуватися найбільшим попитом у аналітичному році; 5) зменшити витрати часу на реалізацію продукції: використовувати систему засобів поширення інформації (Інтернет, спеціалізовані видання); 6) зменшити витрати вивчаючи досвід та рекомендації фахівців, учасників ринку (технологічна та маркетингова інформація).

Висновки. Отже, система безпеки продуктів харчування України переважає період посткризового життя. Важливою особливістю цього процесу є те, що стимули для змін надходять ззовні. Мова йде про пристосування до європейських підходів у забезпеченні якості, зокрема через часткове перенесення відповідальності за безпеку продовольства з держави на виробників.

У зв'язку з тим, що на зовнішньому і на внутрішньому ринках зростає попит на продукцію харчування, а саме на екологічно чисту продукцію, в Україні, зокрема в Полтавській області господарства які працюють без хімії, такі як ПП „Агроєкологія”, зосереджують свої зусилля на ефективному використанні землі і агротехніки, де поля одержують органічні добрива завдяки біоти і сидератів. Вивчення зарубіжного досвіду первинного обліку молока свідчить про доцільність і можливість відмови від складання первинних документів в умовах повної автоматизації в Україні. Враховуючи перспективи інтеграції національного сільського господарства в світовий економічний простір, розвиток обліку повинен ґрунтуватися на комплексній його автоматизації, що сприятиме підвищенню оперативності обліку.

Література

1. Антоненко С.С., Антоненко А.С., Писаренко В.М. та інші. Органічне землеробство: з досвіду ПП „Агроєкологія” Шишацького району Полтавської області. Практичні рекомендації / С.С. Антоненко та інші / Полтава: РВВ ПДАА, 2010. – 200 с.

2. Кваша С.М. д.е.н., член-кореспондент УААН, академік-секретар відділення аграрної економіки та земельних відносин, УААН [Електронний ресурс] Вступ до СОТ: перспективи для аграрного сектора економіки України/ С.М. Кваша // Облік і фінанси АПК: 1.03.2008 бухгалтерський портал @ 2011 – режим доступу: <http://magazine.faaf.org.ua/content/view/788>.
3. Кобута І.В. Оцінка впливу вступу України до СОТ на окремі ринки сільськогосподарської продукції / І.В. Кобута, О.Л. Шевцов // Економіка АПК 2007. – № 1. – С. 127-135.
4. Кошова Л.М., Мерефа А.С. Міжнародний аспект впровадження інноваційних технологій у виробництво екологічно чистої продукції ПП „Агроекологія” / Л.М. Кошова, А.С. Мерефа // Інноваційна економіка. – 2010. – № 5. – С. 23.
5. Петрушенко М. Виробникам підсовують дедалі більшу „свиню” Проблема. Як вписати національне тваринництво у глобальну економіку. – „Урядовий кур’єр” № 11 від 22 лютого 2011 р.
6. Наслідки вступу до СОТ для української економіки: оцінка цінової конкурентоспроможності: дослідження Аналітично-дорадчого Центру Блакитної стрічки Програми розвитку ОО в Україні / [А. Баяр, І. Кобута, Є. Шкарбан, О. Шевцов].
7. Опара М.М. Досвід біологічного землеробства: [ПП „Агроекологія”] / М.М. Опара // Агровісник. – 2006. – № 2. – С. 29.
8. Офіційний веб-сайт „Food and Veterinary Office”. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ec.europa.eu/food/fvo/act_getPDF.cfm?PDF_ID=7945.
9. Протасова Л.В. Аналіз виробництва та молочних продуктів в Україні / Л.В. Протасова // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2010. – № 1 (16). – С. 230.
10. Статистичний щорічник Полтавської області за 2008 рік. Державний комітет статистики України головне управління статистики у Полтавській області – Полтава 2009. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.poltavastat.gov.ua.
11. Пуговиця М. Поле нашого болю: [Про ПП „Агроекологія”] / М. Пуговиця // Літературна Україна. – 2007. – 24 травня. – С.1,3.
12. Тур Т. Залишаються лідерами / Т. Тур // АгроЕко. – 2009. – 30 жовтня. – С.1.
13. Хоралець Д.М. Рейтинг у галузі тваринництва за 2009 рік./ Д.М. Хоралець // Сільське життя. – 2009. – № 46. – 13 листопада. – С. 5.
14. Шпичак О.М. Економіко-організаційні проблеми якості сільськогосподарської продукції та продовольства / О.М. Шпичак // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 58.

Summary

Koshova L. M.

Poltava state agrarian academy

**PROVIDING OF QUALITY OF PRODUCTS OF STOCK-RAISING IN
UKRAINE ACCORDINGLY TO REQUIREMENTS OF WTO**

Annotation. Ukraine is one of the ten largest milk producers in the world. The export orientation of post-Soviet markets and low solvency of domestic consumers: do not set high standards for quality products. Lack of organized system to track unauthorized content antibiotics and control of animal health unclear division of state control of quality and safety are major issues that were noted during inspections of the Office of Food and Veterinary Service of the European Commission (FVO) in 2008/2009.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2011 р.